

بدون ترجمه جهان اسلام و غرب به چنین پیشرفتی نمی‌رسیدند / اگر ابن سینا نبود غرب "دکارت" به خود نمی‌دید

دکتر حمید طالب زاده با بیان اینکه ترجمه بازآفرینی فهمی در فهم دیگری است...

دکتر حمید طالب زاده با بیان اینکه ترجمه بازآفرینی فهمی در فهم دیگری است، گفت: اگر نهضت ترجمه نبود و آثار یونان ترجمه نمی‌شد و حال و هوای اندیشه یونانی‌ها به جهان اسلام وارد نمی‌شد. آیا می‌توانستیم انتظار داشته باشیم که فارابی، ملاصدرا پدید آیند؟ متقابلاً اگر در قرون وسطی آثار بوعلی سینا ترجمه نمی‌شد امکان نداشت که غرب توماس آکویناس داشته باشد. به گزارش خبرنگار مهر، به همت مؤسسه ترجمان و همکاری بسیج دانشگاه تهران، همایش "ترجمه و علوم انسانی" به همراه رونمایی از سایت «ترجمان» - نخستین سایت تخصصی در حوزه ترجمه در عرصه علوم انسانی - عصر امروز سه شنبه 30 مهرماه، در تالار کمال دانشکده ادبیات دانشگاه تهران با حضور دکتر غلامعلی حداد عادل، استاد فلسفه دانشگاه تهران، دکتر حمید طالب زاده، عضو هیئت علمی گروه فلسفه دانشگاه تهران، دکتر مسعود فکری، عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع) برگزار شد.

دکتر حمید طالب‌زاده، در این همایش طی سخنانی با بیان اینکه اهمیت ترجمه در همه ساحات آن موکول به دیدگاه و نظرگاهی است که ما درباره زبان داریم و بسته به نوع تلقی ما از زبان اهمیت ترجمه نیز متفاوت می‌شود، گفت: دیدگاه متفاوت درباره زبان در یک شاخه آن است که زبان را برای انتقال مفاهیم بدانیم و ارزش آنرا هم‌سطح سایر ابزارها بدانیم، پس اگر اصالت در این میان با مفاهیم نباشد بازاری بودن زبان جنبه ثانوی پیدا می‌کند.

دبیر شورای تحول در علوم انسانی شورای عالی انقلاب فرهنگی در ادامه سخنانش افزود: با این تفسیر می‌توان آثار مختلفی را ترجمه کرد و هرچقدر که مترجم بتواند از زبان زلال‌تر استفاده کند معانی عمیق‌تر می‌شوند، ضمن اینکه اساساً ذهن ما مفاهیمی را برای موجودات انتزاع می‌کند که از این مسأله به این نتیجه می‌رسیم که اساساً رابطه‌ای میان ذهن و عالم خارج وجود دارد. بنابراین با توجه به این موضوع تقدیمی نیز میان مفاهیم و الفاظ می‌بینیم که به مثابه ماده‌ای تلقی می‌شوند که در صورت الفاظ بسته‌بندی شده‌اند و وسیله‌ای برای گفت‌وگو و مشارکت در فهم هستند.

این نویسنده و محقق کشورمان با تأکید بر اینکه ترجمه کردن عبارت است از اینکه زبان خارجی را به خوبی یاد بگیریم و بر زبان مادری نیز اشراف کاملی داشته باشیم و ابزاری را به ابزاری دیگر که همان زبان باشد منتقل کنیم، بیان کرد: گاهی نیز قالب‌های زبانی مسأله می‌شوند، از این نظر که معنا جدای از زبان امکان تحقق ندارد. یعنی در هیچ ساحتی نمی‌توانیم ببیندیشیم مگر آنکه زبان وجود داشته باشد پس در این مفهوم زبان جدا از معنا نیست و مظهر مفاهیم است. اگر زبان و معنا آنچنان با یکدیگر عجین باشند که معانی در صور زبانی ظهور کند در این حالت نسبت میان ماده و صورت برعکس می‌شود. یعنی به جای آنکه زبان صورت باشد و معانی در جایگاه ماده قرار گیرند، زبان ماده می‌شود و معانی صورت ماده. اما با این حال نیز معانی تازه‌ای به ذهن متبادر می‌شود.

طالب زاده با اشاره به اینکه اگر تلقی ما از زبان صوری باشد در این صورت در قالب ماده، زبان ظاهر می‌شود، بیان کرد: این فکر البته قابل بحث است، اساساً فهم ما از معانی امری تاریخی است و ارتباط ما با جهان خارج و موجودات که ارتباطی از قبیل فهم و درک است به شرایط تاریخی ما بستگی دارد. بنابراین فهم اساساً حقیقی و منتهی به تاریخ است و نمی‌توان آنرا یک امر یکنواخت تلقی کرد. با این طرز فکر و با توجه به تلقی تاریخی زبان دایما در حال گسترده‌تر شدن است پس با این وصف می‌توان زبان را خانه هستی قلمداد کرد که در این صورت ترجمه خلاقیتی برای انتقال مفاهیم است.

این کارشناس فلسفه با تأکید بر اینکه ترجمه بازآفرینی فهمی در فهم دیگری است، اظهار داشت: این مهم از طریق ذوب شدن افق‌ها ایجاد می‌شود که اثر عظیمی در تاریخ دارد، مثلاً اگر نهضت ترجمه نبود و آثار یونان ترجمه نمی‌شد و حال و هوای اندیشه یونانی‌ها به جهان اسلام وارد نمی‌شد، آیا می‌توانستیم انتظار داشته باشیم که فارابی، ملاصدرا پدید آیند؟ متقابلاً اگر در قرون وسطی آثار بوعلی سینا ترجمه نمی‌شد و کتاب الهیات شفا به لاتین برگردان نمی‌کرد یا اگر آلبرت کبیر، الهیات شفا را نمی‌خواند و تدریس نمی‌کرد بسیاری از مشکلات در قرون وسطی حل نمی‌شد.

این استاد دانشگاه در ادامه سخنانش اظهار داشت: اگر ابن سینا نبود امکان نداشت که غرب توماس آکویناس داشته باشد و امکان نداشت که دکارت پدید آید. بنابراین ترجمه آثار و آثار کلاسیک سبب عمیق‌تر شدن فهم در حوزه‌های مختلف شد. اما در حال حاضر برای اینکه بتوانیم اندیشه بومی داشته باشیم باید با اندیشه دیگران آشنا شده و آثار کلاسیک در حوزه‌های مختلف

از جمله فلسفه را ترجمه کنیم و این از طریق ترجمه‌ای میسر می‌شود که مترجم با زبان مبدأ و مقصد کاملاً آشنا باشد. بهترین قدم در نقد یک اندیشه فهم آن است، پس ترجمه واقعی آن است که با تحقیق همراه باشد و بتواند علمی را در عالمی دیگر خلق و نهایتاً یگانگی اندیشه ایجاد کند.